

'L'amant de Picasso'

Isabel-Clara Simó relata, en clau de dona, la relació que van viure la model Fernande Olivier i Picasso

L'apunt

Nascuda a Alcoi el 1943, Isabel-Clara Simó és una novel·lista, narradora, poeta, dramaturga, periodista i articulista punyent, a més de política, molt prolífica (més de cinquanta títols en gairebé tots els gèneres), que acumula la majoria de premis literaris.

L'*amant de Picasso* és un relat complex que pren la figura de Fernande Olivier, la companya i amant de Picasso de 1904 a 1911, per parlar d'una dona lliure, desimbolta, independent, que domina la seva existència, capaç de desfer-se de tot lligam material i afectiu, i del preu que paga per aquesta independència. Un preu que augmenta per la separació inesperada del seu amant després d'obtenir la fama que li va reportar el cubisme, el qual se li havia revelat a Horta de Sant Joan, una descoberta que ella va viure de primera mà en l'estada de quatre mesos del 1909.

Per què una dona no pot ser lliure, restar sola i sempre s'ha d'encolomar a un home?, perquè ningú no parli, perquè tothom estigui tranquil. Són preguntes que ens fem quan llegim aquest llibre. Un home sempre és lliure, no se li qüestiona mai la seva llibertat. Hi té un dret *per se*. Els homes són gelosos, en el seu comportament sexual, oloren i mosseguen per instint, ens diu l'autora. Aquest llibre està escrit en clau de dona, remarca la complicitat entre dones, que comparteixen els seus secrets més íntims, però també hi surten diversos repertoris de dona: les dones, les donetes i les donotes. Els homes hi apareixen amb agressivitat i violència, poc educats, manats pel sexe, l'eroticisme i les febleses humanes, en un ambient carismàtic de la bohèmia parisenca al si del Bateau-Lavoir, indret d'estudi d'artistes als inicis del segle XX, on Picasso coneix Fernande Olivier el 1904.

Al primer capítol, l'autora descriu la bohèmia parisenca. La vida quotidiana és confiada a les dones. Al Bateau-Lavoir, Fernande Olivier té dificultats per preparar un sopar perquè no té prou diners. La seva vida de model per a artistes li dona independència i no ha de demanar diners a Picasso. S'espavila per trobar recursos per ella mateixa, desenganyada com està de la seva història amb els homes, dels casaments fallits i les violacions sofertes. Picasso la fa sentir dona. En aquesta bohèmia de París hi ha Paco Durrio, André Salmon, Guillaume Apollinaire, Max Jacob, Manolo Hugué, Joaquim Sunyer, Ramon Pichot i Germaine Gargallo, i també la Madeleine, bona

amiga de Fernande. Aquesta es presenta com l'única que coneix les febleses i misèries d'un pintor sense fama, sense aurèola, sense diners, encara autèntic, a qui ha vist plorar, riure i aflorar els seus defectes. És un capítol en què l'autora confessa a l'èpilog que enfronta "la cultura de l'harem" (quan les dones malparlen dels homes) amb "la cultura del pati d'escola" (on els nens han de ser agressius per no ser titllats de "nenes").

Al segon capítol, Isabel-Clara Simó es basa en les memòries de Fernande Olivier publicades a *Records íntims per a Picasso* (1988). És el gènere literari que utilitza. Hi apareix un ésser faltat d'estima. Nascuda amb el nom d'Amélie Lang el 1881, va morir el 1966. De petita, va ser confiada a la germanastra de la mare biològica casada amb un home bo, però va créixer sense amor i va ser llançada a l'arena de la vida sense cap protecció, als braços d'homes amb diners, altres que la van violar, altres que la van utilitzar o fer servir de model, però en realitat ella rebutjava sexe, volia sensualitat i

estimació. Picasso la va fer sentir dona i reina enmig de la bohèmia. La història d'Amélie Lang, que va canviar el nom per Fernande Olivier perquè no la trobés el marit violador al qual havia abandonat, malgrat la seva llestesa i la seva força personal, és la història d'un infortuni, abans i després de Picasso.

Al tercer capítol, el llibre deixa el debat intel·lectual en mans de dones, entre Gertrude Stein i Fernande Olivier i Alice B. Toklas, companya de Stein, i el gènere que l'autora utilitza és l'epistolari. Una correspondència que Isabel Clara-Simó inventa, basant-se en l'*Autobiografia d'Alice B. Toklas*, escrita per Gertrude Stein i en el desig de Fernande Olivier de publicar els seus diaris i memòries a l'entorn de Picasso i la seva estada a Horta de Sant Joan, que li permet ser espectadora de primera mà del naixement del cubisme picassà. Sabut és que els germans Stein van comprar les pintures cubistes de Picasso pintades a Horta i d'aquí aquest debat, en què Fernande defensa la catalanitat de Picasso i del cubisme enfront de Gertrude Stein que en defensa l'espanyolitat i el caràcter espanyol. Aquí l'autora segueix Palau i Fabre en les teories sobre la catalanitat de Picasso i el naixement d'aquest corrent pictòric que troba en l'estructura del poble d'Horta i en la muntanya de Santa Bàrbara el model perfecte per inventar una nova perspectiva. L'autora llança un dard en favor d'aquesta catalanitat de Picasso i ho posa en boca de la seva amant.

Com en el quadre de *Les senyorettes del carrer d'Avinyó* (1907), en què Fernande és la del mig, Gertrude Stein, més internacional, més culta, treu totes les influències dels corrents primitius i antropològics en aquest quadre que, per a Fernande, és molt més senzill. Hi ha una rivalitat intel·lectual entre Fernande i Gertrude que acaba malament. Fernande creu que és l'única que pot comprendre Picas-

Fernande Olivier
amb la neboda de Pallarès, a Horta de Sant Joan el 1909 (a la fotografia); al costat i d'esquerra a dreta: 'Retrat de Fernande', 'La bassa d'Horta' i 'Cap de Fernande sobre fons de muntanyes', tots tres quadres pintats per Picasso l'estiu del 1909 a Horta de Sant Joan / SUCCESIÓ PICASSO / VEGAP 2015

so i el cubisme perquè n'ha estat la primera espectadora, i Gertrude perquè en té la capacitat intel·lectual per comprendre'l, fruit de la seva cultura. Fernande s'enfronta sempre amb gegants. Només la mort de Stein restableix l'amistat perduda amb Fernande, que amb Picasso és algú i sense Picasso no és ningú. Com canvien les actituds i la consideració dels altres quan una dona no és al costat d'algú que té fama, poder o diners!

El quart capítol és dedicat a l'estada a Horta de Sant Joan, aquests quatre mesos especials, no direm que feliços de la parella picassiana, però sí fructífers pictòricament

Fernande defensa la catalanitat de Picasso i del cubisme

parlant. És ja la segona estada de Picasso a Horta, on la família de Manuel Pallarès l'havia acollit gairebé durant un any el 1898, per restablir-se d'una malaltia. Ara hi torna amb Fernande Olivier. Fernande serà l'única amant de Picasso que coneixerà els paisatges catalans de referència de Picasso: Cadaqués, Gósol, Tiana, Barcelona, i ara Horta. Potser per això també l'ha triada l'autora. A Horta de Sant Joan, Fernande és de carn i ós, és un ésser que manifesta un dolor físic, la malaltia d'una infecció, és al punt de mira de les altres dones del poble, xafarderes, còmplices o envejoses. Els seus cabells recollits i enlairats, descrits per Isabel-Clara Simó com una "troca al cim del

cap", tal com apareix en moltes fotografies, es confondran sovint amb la muntanya de Santa Bàrbara.

Fernande serà el motiu de moltes d'aquestes pintures en què el seu cap esdevé muntanya: *Cap de dona*, *Noia amb trena i barret*, *Bust de dona amb mirall darrere*, *Tors de dona amb els braços encreuats*, *Dona nua asseguda en una butaca*, fins i tot la pintura d'una *Madonna*. Qui havia de dir que amb aquest repertori pictòric Picasso deixés la seva amant per una altra noia més jove, Eva Goudel, que li va durar ben poc (tres anys justets) perquè va morir aviat d'una malaltia?

Com diu l'autora, en perdre Picasso, Fernande Olivier perdia no només un home, sinó un reialme. La vida de Fernande després de Picasso, com diu Joan Perucho, va ser un "viure derrotat i miserable", "cap afecte, sols el record de la vida passada en comú". Per a Isabel-Clara Simó, aquest període postpicassian de Fernande pot ser vist com aquell "ardor sense alegria" del qual parlava Max Jacob.

La vida de Fernande després de Picasso és la vida real en misèries i humanitat. No és ningú, només una dona lliure, que viu del record i de la fidelitat al seu amant, fins a la fi dels seus dies. Ella ha vist néixer el cubisme, ella és l'única que ha entès Picasso i viu d'aquesta experiència.

Amb la troballa del cubisme, Picasso va devorar Fernande Olivier, com devorà a través de la pintura tantes i tantes dones al llarg de la seva carrera pictòrica, potser amb excepció de Françoise Gilot, que va clavar la darrera estocada personal a un Minotaure vell, gastat i ja feble. Picasso va devorar Fernande, la donamodel, petrificant-la, cubitzant-la, a Horta de Sant Joan. Ja en va tenir prou, havia dominat en la pintura un caràcter també dominat i ferotge.

El darrer capítol pren forma d'entrevista, un

altre gènere que l'autora remou per donar veracitat a un personatge fet de sentiments. Una dona vella, gastada, sorda, a la qual només li queda el record d'aquell amant que li ha enviat diners algun cop, com solia fer Picasso excepcionalment a les seves examants. Per compassió? Perquè no escrivís les memòries? Per ajudar-la realment? No, per pagar el seu silenci, quan el 1956 li envia un milió de francs perquè no publiqui res més de la seva relació mentre un dels dos visqui. Ho havia fet en diverses entregues, a *Le Soir* i a *Mercure de France*, l'any 1931.

Un llibre en què els personatges es confes-

És un llibre que posa la feminitat com a tema, sense embuts

sen, sobretot les dones, a excepció de Picasso, i on els homes fan de comparses. També l'autora es confessa en un epíleg en què explica el seu procés de treball, els seus dubtes i intencions, en un acte lloable de sinceritat, en una narració pròpia del cinema, on sovint autors com Godard s'inclouen al film mostrant el procés de rodatge.

És, doncs, un llibre que posa la feminitat com a tema, sense embuts, escrit amb franquesa i sense concessions, que mostra la vida crua de la dona, despullada de la protecció masculina, davant l'estatut social, una situació que encara avui no està superada cent anys després.

Enhorabona!, doncs, per aquest llibre, del qual tant poden aprendre homes i dones. *

L'AMANT DE PICASSO
Isabel-Clara Simó
Editorial: Bromera
Alzira, 2015
Pàgines: 200
Euros: 18 euros